

LENKEY KÖVETŐJE:
SZONTÁGH FRIGYES 1848/49-es HONVÉDHUSZÁR
ÖRNAGY

Az 1848/49-es szabadságharc számos legendás hősünk tetteit, a nemes cél elérése érdekében tanúsított önfeláldozó magatartását tárja elénk, melyekről íróink, költőink is méltóan megemlékeztek. Petőfi Lenkey századost versben dicsőítette. A számos legendás hős egyike volt Szontágh Frigyes is, akiről eddig alig történt megemlékezés, pedig ezt méltán megérdemelte volna.

Szontágh Frigyes Pesten 1823. nov. 13-án született, mint zabari Szontágh János Vilmos pesti gyarmatárúkereskedő fia. Anyja, Guttli Teréz francia emigráns származású nő volt. Apját 1833-ban, anyját 1837-ben vesztette el, tehát 14 éves korában teljes árvaságra jutott. Rokonsága a fiút katonai pályára szánva, katonaiskolába adta. A katonaiskolát 1845-ben elvégezvén, a Galíciában állomásozó Auersperg Károly herceg nevével viselő magyar legénységű huszárezredbe osztották, melynek egy része az orosz határ közelében levő Touste községben teljesített szolgálatot és így Szontágh Frigyes idekerült. 1847 március havában az equitatio vizsgát letéve, 16 havi szolgálat után „substituiter Korporál”-lá nevezték ki.

1848. ápr. 1-én a 10. huszárezredbe helyzeték át hadnagyi rangban. Ezredét, illetve azt a századot, melyben szolgált, többször helyezték más és más városba, így állomásozott Touste-ben, Horodenkaban, Snyatinban, Zbaras-ban és Tarnopolban, mely utóbbi helyen töltött legtöbb időt. Ezen galíciai helyőrségekben eltöltött idejéről borús hangú leveleket írt nővérének. Csak a szolgálatnak élt, szabad idejét olvasással töltötte, mert a tisztikar vagyonos tagjaival való dorbézolásbani részvételre nem tellett. Jövőjét is sötétben festette. „Nem számíthatok előléptetésre — írta —, mert mint vagyontalan, nem fizethetem az ezredtu-

lajdonosnak az előléptetéssel járó tetemes összeget. Így hacsak egy háború nem jön, maradok alacsony rendfokozatban.”

Annak ellenére, hogy a császár kabátját viselte, megmaradt hazafias érzésű ifjúnak és már az 1848 márciusi napok után, melyeknek eseményeiről nővére, Amália, Fabricius Endre pesti ügyvéd neje értesítette őt, kifejezést adott annak a reményének, hogy „lesz alkalom még nemzetemért magamat hőszíleg feláldozni”. Később, midőn a dolgok itthon mind komolyabbá fordultak, erős honvágy szállta meg. „Ha közlegénysorban is kell otthon állanom — írta nővéreinek — hazamegyek, de tétlenül itt nem maradhatok, mialatt Magyarország sebektől vérzik. Oda akarok menni, a horvátok ellen küzdő seregbe, amint való a hazám iránti szeretet.” Ez időből származó levelei két mély érzésről tesznek tanúságot: a hazaszeretetről és szerelméről. Tarnopolban házassági tervvel is foglalkozott, egy lengyel leány kellett fel benne érzéseket, bár ennek kivitele a leány szüleinek ellenzése miatt akadályba ütközött. Hazaszeretete és szerelme küzdött benne. Nagyon jól tudta, hogy mindkettő nem teljesülhet, egyik kizárja a másikat. A harci szellők az elszakadást helyezték halátásba és ezért a leány szüleinél való komolyabb fellépést halogatta. 1848. szeptember 1-én Tarnopolból nővéréhez írt leveléből már érezhető, hogy szerelmén hazaszeretete fog győzedelmeskedni. „Ahogyan én szeretem őt — írja —, úgy nem szeretett még senkisémet, esküszöm, tisztán, igaz szívvel és mégis nem hiszem, hogy szerelmem feltartóztathasson abban, hogy hazámért harcoljak. Tíz évet adnék életemből, ha most Szent-Tamásnál lehetnék és tíz évet adnék egy esztendőért, melyet a leánykával egyesülve tölthetnék el. Én a császárt, aki hazám ellen tör, nem szolgálhatom, mert vagy eskümet kell szegnem, vagy hazámat kell elárulnom.”

E szörnyen zaklatott helyzetében nem maradhatott sokáig, döntenie kellett és ő döntött — nemzete javára. 1848. október 24-én éjjel századát Tarnopolból hazafelé indította és szökve, számos veszedelemmel küzdve szerencsésen megérkeztek Máramarosszigetre. Első levelében, melyet magyar földről írt nővéréhez, leírja viszontagságait. Ez a levél, mely megérdemli, hogy egész terjedelmében az utókor számára megörökíttessék, a következő:

„Szeretett Húgom! Engedj meg, iszonyú dolgaim az oka, ha talán a hírlapok által hamarabb veszed azon hírt, hogy honunkba, bár kevés szerencsével általtörtem s mostan, míg lovaink, melyek azon szörnyű úttól többnyire betegek, kigyógyulnak, Szigeten tartózkodom, honnan, amint reményilem, 8 nap múlva az Erdélyi táborba megyek századommal, mert arról is

tudósítalak, hogy a kormánybiztostól kapitánnyá nevezőttem ki azon egyik századnak, melynek egyik részét én hoztam honunkba.

És mostan röviden tudósítani foglak az dolgok hogylétéről. Honunknak állapotját megtudván s a vitézek szellemét ösmervén, elszántam magam életfeláldozással is azon századot, melynél szolgáltam, Tarnopolbul honunkba elvezérelni, mivel fájdalom, a sok magyar tisztetekhez, ámbár térgyen kértem őket, vezérre nem akadtam és így 24-én éjjél 12 órakor Tarnopolbul szerencsésen kivezetém a sereget, mely 131 legény és 151 lóból állott. 24 órát minden akadály nélkül indultunk, minekutána az gyalogsággal megütköztünk a Dnyistra vizénél, mely az 2 hónapot folyvást tartott eső következtében igen nagy. Az iszonyú golyózapor közt, melyet én utánam, mivel már a seregnek kis részével elhagyám, azaz átszállván a vizen, küldöttek, legényeimet, melyek velem átszálltak, a többieket mivel hozzájuk a víz miatt nem érhetém az Istenre bízván a határ felé vágtatám minden pihenés nélkül, még kétszer a gyalogságtól, mely utunkat állotta Isten segedelmével megmenekülvén, 27-én délre, tehát mindössze 56 óra alatt, mely időben 50 mérföldet lovagoltunk étel s ital nélkül, szüntelen üldözés alatt, tapostuk honunk drága földjét. Mely érzéssel borultunk e szülőföldünkre, azt leírni hiába keresnék tollat.

Körösmezőn volt az első magyar státionk, holott leszállván a lóról, mindegyikünk összverogyott. Két század Lengyelben meghalván, hogy vezérletem alatt a Tarnopolyi huszárok elszöktek, példámat követték s másnap utánam indultak, egy lengyel quietalt tisztet, mely századunkban szolgált, felszólítván s ámbár sok fáradsággal, de szerencsésen, mivel a vezér a tévutakat ismerte, megérkezett Szigethre.

Én, mint az egyik résznek, Zsurmay mint a nagyobbak vezérje, mindketten kapitánynak neveződtünk ki, melyet elfoglalni mindaddig kénytelenek vagyunk, míg a miniszterium további rendelkezéseit nem teszi. Pajtásom ma ment századával az Erdélyi táborba s én egynéhány nap múlva követni fogom, ha szerencsésen azon célt elérhetem, melyet maga elé kítűztem, testvéri keblemhez szorítlak. Ha Isten máshogy akarja, ne búsulj, mert a hazáért halni édesebb, mint a hazától megvetve két életet élni.

Vilmosnak még Körösmezőről mindjárt második nap egynéhány sorral megírtam s még eddig nem kaptam levelet tőle. Válaszoddal ne késs és leveletem címezd Szigethre, azon megjegyzéssel, hogyha már nem tlálnak itt, küldjék utánam. Paulinát csókoltatom. Frölich-chel és Liedemannék-kal közölheted

levelem s mondjad tiszteletemet. Pénzt ne küldjeteK, ha volna sem, ámbár ruhám, lovam, minden vagyonom odaveszett, nem kell, mind jó emberek közt vagyok s gásim oly nagy, hogy mostan harmadrészét sem költöm el, a többit félre fogom tenni ruhára, mivel csak annyi van, amit testemen hordok.

Ugye nem hitted volna, hogy hazámért vagyonomat otthagynom s azon leányt, melytől el sem búcsúztam. Nem tudom becsüli-e tettemet, vagy megvet? Ha megvet, nem nekem való. És most Isten Veled, csókollak férjeddal együtt s maradok őszinte bátyád. Szigeth, november 11-én 848.

*Szontágh Frigyes
százados”.*

A levélben említett Vilmos a bátyja volt, pesti ügyvéd. Paulina pedig húga, Sallay János pesti ügyvéd neje. Liedemának, atya nővérének leszármazottai, tehát unokatestvérei voltak.

Szontágh Frigyes Bem alatt az erdélyi hadseregben küzdött, utóbb már mint honvédhuszár őrnagy, számos ütközetben vett részt, számos sebet is kapott. A világosi fegyverletétel után, mint az osztrák hadsereg volt tisztjét, akinek az volt a nagy bűne, hogy a vezetése alatt állott magyar legénységű huszárszázadot Galiciából hazaszöktette, elfogták és az aradi vár kazamatáiba zárták. Első levelét innen, 1849. okt. 7-én írta nővéréhez, és csodálatos, hogy abban a hős honvédtábornokok előző napi kivégzéséről említést nem tett. Elfogatása előtt külföldre menekülhetett volna, de itthon akart maradni, idehúzta szíve. Az aradi vészbiróság golyóhalálra ítélte, később azután ezt az ítéletet életfogytiglani várfogságra változtatták. Az aradi vár kazamatáiban az 1850. év végéig volt fogva, ahol 35—35-en összezsúfoltan éltek egy helyiségben. Aradról Kufstein várába került, ahol helyzete valamivel javult. Csiky Gergellyel került egy cellába.

Nővére, Fabricius Endréné több ízben járult felségfolyamodvánnyal a király elé és végre eredménnyel. 1854 év végére kilátásba helyezték szabadulását, melyet azonban nem ért meg, mert váratlanul elhunyt. Fogolytársai megmérgezéséről suttogtak, ami valószínű, mert beteg nem volt és kiszabadulása előtt alig egy héttel múlt ki. Börtönőrei úgy látszik attól féltek, hogy kiszabadulván, sok mindent elbeszélhet, amit nem lett volna jó a kívüllágnak tudni és ezért kellett örökre elnémulnia. Eltemették a kufsteini köztemetőben.

Öccse, Ottó (sz. 1829.) mint pesti joghallgató az 1848/49-es magyar szabadságharc hősi katonáinak szintén egyike volt és közlegényi sorban számos ütközetben vett részt. A szabadságharc letörése után hosszabb ideig bújdosni volt kénytelen, nehogy az osztrák hadseregbe sorozzák. Egyetemi tanulmányait nem folytathatván, mint a magyar államvasutak tisztviselője élt Zágrábban, ott is húnyt el nőtlenül.

Fabricius Endre.